

Εφαρμογές βιωματικής μάθησης σε Βοηθούς Φυσικοθεραπείας. Τα δεδομένα του ΔΙΕΚ Τρικάλων

Χάνου Κωνσταντίνα

Φυσικοθεραπεύτρια, , MSc, PhD, MLD, Cred. MDT., Health Coach, Πιστ. Εκπαιδ. Ενηλίκων
konchanou@gmail.com

Ευαγγελοπούλου Αικατερίνη

Φυσικοθεραπεύτρια, Πιστοποιημένη Εκπαιδευτρια Ενηλίκων
kat.evangelopoulou@gmail.com

Περίληψη

Η διατήρηση του ενδιαφέροντος των εκπαιδευόμενων αποτελεί μία συνεχή μάχη για τον εκπαιδευτικό. Θέλοντας να γίνει αυτός ο αγώνας πιο διασκεδαστικός και παραγωγικός, στόχος της εργασίας ήταν η επιλογή βιωματικών τεχνικών, όπως η τεχνική της προσομοίωσης, ο φάκελος καταρτιζόμενου και η συνέντευξη από ειδικό, προκειμένου να ενισχυθεί είτε άμεσα είτε έμμεσα η δράση του καταρτιζόμενου. Οι παραπάνω τεχνικές εφαρμόστηκαν κυρίως στο μάθημα της Πρακτικής Εφαρμογής στην Ειδικότητα «Βοηθός Φυσικοθεραπείας» του Δ' εξαμήνου του Δ.Ι.Ε.Κ Τρικάλων και αξιολογήθηκαν από τους καταρτιζόμενους ως προς την αποτελεσματικότητά τους στη μάθηση και στην όλη διαδικασία της εκπαίδευσης τόσο ποσοτικά όσο και ποιοτικά. Συγκεκριμένα, αξιολογήθηκαν η επίδραση των τεχνικών στη διδασκαλία του εκάστοτε μαθήματος αλλά και η συνεργασία των μελών της εκάστοτε ομάδας, καθώς και η συμβολή των εκπαιδευτριών στη μάθηση. Τα θετικά αποτελέσματα της εργασίας αποτελούν το έναυσμα για περαιτέρω έρευνα στον τομέα της εκπαίδευσης ενηλίκων.

Λέξεις κλειδιά: προσομοίωση, συνέντευξη, φάκελος καταρτιζόμενου, φυσικοθεραπεία

Εισαγωγή

Τα Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΙΕΚ) αποτελούν τομέα της μετα-δευτεροβάθμιας δημόσιας ή ιδιωτικής εκπαίδευσης και ανήκουν στη μη τυπική εκπαίδευση (Γαβρίλη, 2012). Στόχος τους είναι να παρέχουν στους σπουδαστές επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση. Χαρακτηριστικό των ΙΕΚ είναι η ποικιλομορφία τους αναφορικά με την ηλικία, το φύλο και το εκπαιδευτικό υπόβαθρο των καταρτιζόμενων (ΦΕΚ, 2014).

Η ειδικότητα «Βοηθός Φυσικοθεραπείας» ανήκει στον τομέα Υγείας και Πρόνοιας και η διάρκεια σπουδών είναι πέντε συνολικά εξάμηνα εκ των οποίων τα τέσσερα αφορούν στην απόκτηση θεωρητικών και πρακτικών γνώσεων και το ένα σε Πρακτική Άσκηση ή Μαθητεία (Οδηγός Σπουδών, 2017:03).

Οι βιωματικές ή αλλιώς ενεργητικές τεχνικές έχουν ως κύριο πλεονέκτημά τους την άμεση αφομοίωση της θεωρίας μέσω της πράξης. Βασικοί στόχοι τους είναι η διαχείριση καταστάσεων όπου οι καταρτιζόμενοι, όντας είτε παρατηρητές είτε τα βασικά πρόσωπα μίας κατάστασης, ενεργοποιούν τα γνωστικά τους εργαλεία μέσω κριτικής σκέψης για την επίλυση ενός προβλήματος ή για την απολαβή γνώσεων και εμπειριών μέσω αυτού. Έτσι, ο χαρακτήρας των εμπλεκόμενων και η ταυτότητα της τεχνικής εμπλουτίζονται από επικοινωνία, ενσυναίσθηση, συνεννόηση και συνεργασία, δεξιότητες που αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι της ενίσχυσης των σχέσεων της ομάδας, της αύξησης του προσωπικού ενδιαφέροντος και της εμπειρίας των μελών της (ΕΟΠΠΕΠ, 2014: 137).

Φάκελος μαθητή

Όπως προκύπτει από τη βιβλιογραφία, η αξιολόγηση βάσει φακέλου αποτελεί μια αποτελεσματική μέθοδο μέσω της οποίας πραγματοποιείται αυθεντική αξιολόγηση (Κουλουμπαρίτση & Ματσαγγούρας, 2005), αφού επιτρέπει στο μαθητή να αποκαλύψει τις ικανότητές του στον αξιολογητή του, καθώς και τις πιθανές προκλήσεις που αντιμετωπίζει ο μαθητής (Wiggins, 1989).

Κάνοντας, λοιπόν, χρήση του φακέλου, ο μαθητής συλλέγει πληροφορίες, σχετικά με συγκεκριμένη ύλη, σύμφωνα με την καθοδήγηση και τη βοήθεια του εκπαιδευτικού, τις οποίες στη συνέχεια επεξεργάζεται ο ίδιος, βάσει συγκεκριμένων κριτηρίων, τα οποία έχουν συμφωνήσει από κοινού και τις παρουσιάζει στην τάξη για συζήτηση στην ολομέλεια (Κουλουμπαρίτση & Ματσαγγούρας, 2005). Μέσα από τον φάκελο, ο μαθητής παρουσιάζει ουσιαστικά την προσπάθειά του και τα επιτεύγματά του σε κάποιο γνωστικό αντικείμενο (Paulson et al., 1991), οπότε τελικά, η αξιολόγηση δε σχετίζεται με τη στείρα βαθμολόγηση· αντίθετα, αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της εκπαιδευτικής διαδικασίας, μέσα από την οποία αναδεικνύεται η συνεργασία μέσα στην τάξη, καθώς και ο σεβασμός στην τήρηση των κανόνων, η βελτίωση των επιδόσεων και η εντόπιση αδυναμιών με απώτερο αποτέλεσμα την βελτίωση της ποιότητας της γνώσης (Κελγιαννάκη, 2015).

Προσομοίωση

Η τεχνική «Προσομοίωση» βασίζεται στον ιδιαίτερο χαρακτήρα της καθώς αποτελεί ένα είδος παιχνιδιού ρόλων αλλά διαφέρει στο ότι οι εκπαιδευόμενοι δεν αποτελούν τα πρόσωπα μίας «παραστάσης», αντίθετα, συμμετέχουν νοητά και όσο το δυνατόν ρεαλιστικά στην «αναπαράσταση» μίας κατάστασης κάνοντας μία προσπάθεια να σκεφτούν και να πράξουν όπως θα σκέφτονταν και θα έπρατταν τα «πραγματικά» πρόσωπα στα οποία αφορά η κατάσταση (λ.χ. οι εκπαιδευόμενοι καλούνται να εξετάσουν καταστάσεις και να εκφέρουν απόψεις σα να ήταν στελέχη επιχειρήσεων, μηχανικοί, διπλωμάτες, κ.ά.). Οι κανόνες λειτουργίας και τα στάδια της παραπάνω τεχνικής είναι πανομοιότυπα με εκείνα του παιχνιδιού ρόλων (Κόκκος, 1999). Συγκεκριμένα, περιλαμβάνει 3 στάδια: α. την προετοιμασία, όπου ξεκαθαρίζονται οι στόχοι, δημιουργείται η κατάλληλη περίσταση και προσκαλούνται οι εκπαιδευόμενοι να συμμετέχουν, β. την πραγματοποίηση, όπου οι εμπλεκόμενοι νιώθουν και πράττουν σαν τα πρόσωπα της περίπτωσης και γ. τον σχολιασμό, όπου μέσω της ανάλυσης του ζητήματος γίνεται σύνδεση των συμπερασμάτων της συγκεκριμένης εμπειρίας με το μαθησιακό αντικείμενο της διδακτικής ενότητας στην οποία εντάσσεται (Ντούμος, 2019).

Δε θα μπορούσαν να παραλειφθούν τα πολυάριθμα θετικά στοιχεία της όπως ο βιωματικός χαρακτήρας της, η σύνδεση των προϊόντων της μάθησης με τις πραγματικές συνθήκες καθώς και η γνώση που παράγεται μέσα σε ένα ασφαλές πλαίσιο, ενώ τα όποια λάθη δεν ενέχουν ιδιαίτερο κίνδυνο (Ντούμος, 2019). Επιπρόσθετα, ενισχύεται η ανταλλαγή απόψεων, η επεξήγηση συναισθημάτων, θέσεων, αξιών και πεποιθήσεων, η ανάπτυξη κοινωνικών, πολιτικών, ψυχολογικών και εκπαιδευτικών εννοιών, δηλαδή όλα τα χαρακτηριστικά που διαμορφώνουν την ταυτότητα της Επικοινωνιακής Μάθησης (Mezirow, 1997).

Συνέντευξη από ειδικό

Υψηλή θέση στη γκάμα των εργαλείων του εκπαιδευτικού με τις βιωματικές τεχνικές κατέχει και η τεχνική «Συνέντευξη από ειδικό». Σύμφωνα με τον Κόκκο (2005, στο ΕΟΠΠΕΠ, 2014:164-165) η μάθηση δεν πηγάζει μόνο από τον συγκερασμό των γνώσεων και των εμπειριών των εκπαιδευτών και των καταρτιζόμενων, συνδυάζοντάς τες με διάφορες μορφές του διδακτικού υλικού, αλλά μπορεί να προκύψει και από τη συνέντευξη ενός ειδικού ή ενός έμπειρου προσώπου, ο οποίος καλείται να παρουσιάσει και να συζητήσει τις εμπειρίες του με τους εκπαιδευόμενους.

Τα στάδια της συγκεκριμένης τεχνικής είναι τρία: α. η προετοιμασία, όπου καθορίζονται οι στόχοι, συντίθενται οι ερωτήσεις που θα τεθούν, ορίζεται το άτομο που θα τις θέσει, καθώς επίσης προσδιορίζονται τα σημεία, τα οποία οι καταρτιζόμενοι καλούνται να παρατηρήσουν και να καταγράψουν, ενώ τέλος παρουσιάζεται ο ειδικός. Κομβικής σημασίας είναι ο ρόλος του εκπαιδευτή στην εκπαίδευση της τεχνικής στην περίπτωση που δεν γνωρίζουν πώς να την πραγματοποιούν (π.χ. με ποια κριτήρια να δομήσουν το ερωτηματολόγιο), β. η πραγματοποίηση της συνέντευξης, όπου το προκαθορισμένο άτομο πραγματοποιεί τη συνέντευξη. Σημειώνεται ότι επιλέγεται ένα άτομο, κυρίως επειδή απαιτείται να υπάρχει ρυθμός και συνοχή κατά τη διάρκεια της διαδικασίας, και γ. ο σχολιασμός και η σύνθεση συμπερασμάτων, όπου μπορεί να ανατεθεί είτε μία εργασία είτε να υπάρξει μία συζήτηση βάζοντας τους εκπαιδευόμενους να σχολιάσουν το περιεχόμενο της συνέντευξης αλλά και τη διαδικασία πραγματοποίησης αυτής και συγχρόνως να συνθέσουν απόψεις και να συνδέσουν την όλη εμπειρία με το αντικείμενο της διδακτικής ενότητας (Κόκκος, 2005 στο ΕΟΠΠΕΠ, 2014:164-165).

Έτσι, χρησιμοποιώντας συγκεκριμένα μαθήματα της ειδικότητας, οι εκπαιδύτριες, έχοντας ως γνώμονα να αναπτύξουν την ενεργητική συμμετοχή και να διατηρήσουν αμείωτο το ενδιαφέρον των καταρτιζόμενων αλλά και των ιδίων, συναποφάσισαν την εφαρμογή βιωματικών τεχνικών όπως είναι η «προσομοίωση», η «συνέντευξη από ειδικό» και ο «φάκελος μαθητή» στη διαδικασία της μάθησης. Λαμβάνοντας υπόψη όλα τα παραπάνω προκύπτει ότι η χρήση των εν λόγω τεχνικών προσφέρει σημαντικά εφόδια για την απόκτηση γνώσεων και εμπειριών και για την εξέλιξή τους ως επαγγελματιών και ως ατόμων, τόσο για τους καταρτιζόμενους όσο και για τους εκπαιδευτές. Επιπλέον, η επιλογή των παραπάνω τεχνικών, έναντι άλλων έγινε γιατί οι εκπαιδύτριες ανακάλυψαν κοινά σημεία του τρόπου με τον οποίο εξασκούν το επάγγελμά τους, ως Φυσικοθεραπεύτριες με τεχνικές εκμάθησης του λειτουργήματος του εκπαιδευτικού και προσπάθησαν να τις προσαρμόσουν αναλόγως στο διδακτικό περιεχόμενο. Λόγου χάρη, η συνέντευξη είναι ένα από τα βασικότερα μέσα που χρησιμοποιεί ο θεραπευτής για να συλλέξει στοιχεία για τον ασθενή του. Επίσης, καθ' όλη τη διάρκεια της συνέντευξης, ο θεραπευτής οργανώνει ένα φάκελο για να καταγράψει τις οποιεσδήποτε σημαντικές πληροφορίες που του γνωστοποιεί ο ασθενής. Η τεχνική της προσομοίωσης αποτελεί επίσης μέρος της βασικής εκπαίδευσης ενός θεραπευτή, από τη μεριά όμως του εκπαιδευτή χρειάστηκαν περαιτέρω πληροφορίες, κάτι που κέντρισε το ενδιαφέρον των εκπαιδευτριών, παίρνοντας έτσι την απόφαση να την εφαρμόσουν μέσα στην τάξη, μελετώντας διεξοδικά τους κανόνες προετοιμασίας. Με λίγα λόγια, οι εκπαιδύτριες προσπάθησαν να χρησιμοποιήσουν τεχνικές οι οποίες είναι έμμεσα εφαρμοζόμενες στην πρακτική του επαγγέλματος της Φυσικοθεραπείας.

Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν να μελετήσει την επίδραση της εφαρμογής βιωματικών τεχνικών όπως ο φάκελος, η προσομοίωση και η συνέντευξη από ειδικό, στη μαθησιακή διαδικασία, σε καταρτιζόμενους του Δ' εξαμήνου, του Τμήματος Β. Φυσικοθεραπείας του Δ.Ι.Ε.Κ. Τρικάλων και να παρουσιάσει τα ποσοτικά και ποιοτικά αποτελέσματα από τη χρήση τους.

Μεθοδολογία

Δείγμα

Το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν 24 καταρτιζόμενοι της ειδικότητας «Βοηθός Φυσικοθεραπείας» του Δ.Ι.Ε.Κ. Τρικάλων, οι οποίοι φοιτούσαν στο Δ' εξάμηνο, κατά το ακαδημαϊκό έτος 2017-2018. Οι περισσότεροι καταρτιζόμενοι ήταν άρρενες (61%), ηλικίας κάτω των 20 ετών (70%), απόφοιτοι λυκείου (72%) (Πίνακας 1).

Πίνακας 1. Δημογραφικά στοιχεία συμμετεχόντων (όπου ΜΤΛ=μεταλυκειακή)

Ηλικία (έτη)				Φύλο		Εκπαίδευση	
<20	20-25	26-30	>30	♂	♀	Απόφοιτος Λυκείου	ΜΤΛ Εκπαίδευση
16 70%	4 17%	2 9%	2 4%	14 61%	10 39%	19 72%	5 28%

Σχεδιασμός έρευνας και διαδικασίες

Παρακάτω παρουσιάζεται η διαδικασία σχεδιασμού και εφαρμογής της κάθε τεχνικής χωριστά, κυρίως γιατί η υλοποίησή τους έγινε στο πλαίσιο διαφορετικών μαθημάτων ή/και αξιολογήθηκαν με διαφορετικό τρόπο.

Οι λόγοι που επιλέχθηκαν τα συγκεκριμένα μαθήματα έναντι άλλων αφορούν κυρίως: α. την πρότασή τους από τους καταρτιζόμενους, β. τη δυνατότητα συνεργασίας των δύο εκπαιδευτριών, λόγω συνδιδασκαλίας που λάμβανε χώρα σε συγκεκριμένα εργαστήρια, γ. τη δυνατότητα παρουσίασης έργου σε ομάδες και δ. τη διάθεση των εκπαιδευτριών να δώσουν μια πιο ευχάριστη νότα σε «δύσκολα» μαθήματα, με απαιτητική ύλη.

Στον πίνακα 2, περιέχονται συνοπτικά οι τεχνικές που χρησιμοποιήθηκαν ανά μάθημα, καθώς και ορισμένες πληροφορίες σχετικά με τα μαθήματα που επιλέχθηκαν για την παρούσα εργασία, αναφέροντας τον σκοπό τους, προκειμένου οι αναγνώστες που δεν έχουν γνώση του αντικειμένου της Φυσικοθεραπείας, να διευκολυνθούν στην παρακολούθηση της μελέτης.

Πίνακας 2. Συνοπτικός πίνακας παρουσίασης των τεχνικών που εφαρμόστηκαν στα αντίστοιχα μαθήματα.

Τεχνική	Τίτλος Project	Εργαλείο μέτρησης	Μάθημα στο οποίο εφαρμόστηκε η τεχνική	Σκοπός μαθήματος
Προσομοίωση	Εργονομία στη μετακίνηση	Ερωτηματολόγιο	Αρχές Μετακίνησης Ασθενών (Εργαστήριο)	- Αναγνώριση παθολογιών - Μετακίνηση ασθενών με ασφάλεια
Φάκελος μαθητή	Φάκελος καταρτιζόμενου	Ερωτηματολόγιο	Βοηθήματα Βάδισης Κίνησης και Αυτοεξυπηρέτησης (Θεωρία & Εργαστήριο)	- Αναγνώριση παθολογικών προτύπων βάδισης, κίνησης και αυτοεξυπηρέτησης - Διόρθωση παθολογικών μοτίβων με χρήση βοηθητικών μέσων

Τεχνική	Τίτλος Project	Εργαλείο μέτρησης	Μάθημα στο οποίο εφαρμόστηκε η τεχνική	Σκοπός μαθήματος
Συνέντευξη	Συνέντευξη από ειδικότητες υγείας	Έκθεση	Πρακτική Εφαρμογή στην Ειδικότητα (Εργαστήριο)	- Ανάπτυξη, εξέλιξη και εφαρμογή των γνώσεων, ικανοτήτων και δεξιοτήτων - Μορφή είτε μία γραπτής εργασίας είτε ενός θεματικού έργου/ - Χρήση διδασκόμενου μαθήματος του ίδιου ή προηγούμενων εξαμήνων

Φάκελος καταρτιζόμενου

Ως μάθημα επιλογής για τη δημιουργία φακέλου ορίστηκε αυτό των «Βοηθημάτων Βάδισης Κίνησης και Αυτοεξυπηρέτησης», κατά κοινή απόφαση καταρτιζόμενων και εκπαιδευτριών. Το εν λόγω μάθημα χωρίζεται σε θεωρία και εργαστήριο και σκοπό έχει να εφοδιάσει τους καταρτιζόμενους με γνώσεις σχετικά με την κίνηση, τη βάδιση και την αυτοεξυπηρέτηση ασθενών. Επιπλέον, στόχος του είναι να τους εκπαιδεύσει ώστε να είναι πλέον σε θέση να εντοπίζουν, να ξεχωρίζουν και να διορθώνουν λανθασμένα πρότυπα βάδισης με τη χρήση συσκευών, οργάνων, εργαλείων διευκόλυνσης ή/και υποβοήθησης (Οδηγός σπουδών, 2017: 41). Δυστυχώς, ο εξοπλισμός που απαιτούνταν για την πραγματοποίηση του μαθήματος, ήταν ελλιπής στο μεγαλύτερο μέρος του, στο συγκεκριμένο Δ.Ι.Ε.Κ., οπότε προτάθηκε μεταξύ άλλων και η χρήση φακέλου για συλλογή εκπαιδευτικού υλικού, όπως βίντεο με εφαρμογές των διαφόρων εξοπλισμών, φωτογραφίες και παρουσίαση κάποιου βοηθήματος ζωντανά στην τάξη από κάποιον καταρτιζόμενο).

Όπως συστήνεται και από τη βιβλιογραφία (Βαρσαμίδου, 2014; Κελγιαννάκη, 2015; Λούτου, 2016), αρχικά συμφωνήθηκαν οι στόχοι για τη χρήση του φακέλου και στη συνέχεια σχεδιάστηκαν οι επιμέρους εργασίες, καθώς και τα κριτήρια αξιολόγησής τους. Συγκεκριμένα, ο φάκελος καταρτιζόμενου περιλάμβανε μια σειρά από εργασίες, τόσο διαδικτυακές όσο και γραπτές, κατά τις οποίες ζητούνταν από τους συμμετέχοντες να βρουν πληροφορίες σχετικά με τα είδη των βοηθημάτων που χρησιμοποιούνται σε συγκεκριμένες παθολογίες, να εντοπίσουν οπτικοακουστικό υλικό με πληροφορίες σχετικά με τη βάδιση μέσω εξοπλισμού, χωρίς να υπάρχει περιορισμός ως προς το περιεχόμενο, ενώ καθ' όλη τη διάρκεια του εξαμήνου οι εκπαιδευτρίες είχαν ρόλο διευκολυντικό και καθοδηγητικό.

Η παραπάνω διαδικασία ήταν ενεργή καθ' όλη τη διάρκεια του Δ' εξαμήνου. Η αξιολόγηση της κάθε εργασίας γινόταν από τους ίδιους του καταρτιζόμενους, χρησιμοποιώντας την αυτοαξιολόγηση και την ετεροαξιολόγηση, με βάση συγκεκριμένα κριτήρια, αξιολογώντας το περιεχόμενο, τη συνέπεια και την εμφάνιση. Σε ό,τι αφορά στην αξιολόγηση της όλης διαδικασίας, αυτή έγινε με τη βοήθεια ενός ερωτηματολογίου μετά το πέρας του εξαμήνου (Χάνου, 2019:1112-1123).

Προσομοίωση «Εργονομία στη Μετακίνηση»

Το μάθημα «Πρακτική Εφαρμογή στην Ειδικότητα» αποτελεί ένα από τα βασικά μαθήματα της ειδικότητας, το οποίο διδάσκεται σε όλα τα εξάμηνα και αφορά στην εφαρμογή στη πράξη των αποκτηθεισών γνώσεων από τους καταρτιζόμενους. Στόχος του

είναι κυρίως η ανάπτυξη, η εξέλιξη και η εφαρμογή των γνώσεων, ικανοτήτων και δεξιοτήτων που τροφοδοτούν τους εκπαιδευόμενους. Η πολυμορφική του ταυτότητα είναι εκείνη που μπορεί να δηλώσει ως ατομικό ή ομαδικό τον χαρακτήρα του, ενώ μπορεί να έχει τη μορφή είτε μιας γραπτής εργασίας είτε ενός θεματικού έργου/project, ανάλογα με τους εκάστοτε στόχους (Οδηγός Σπουδών, 2017, σελ.46). Καθώς το μάθημα δίνει τη δυνατότητα χρήσης ενός διδασκόμενου μαθήματος προηγούμενου εξαμήνου, η θεματολογία που επιλέχθηκε μετά από κοινή απόφαση καταρτιζόμενων και εκπαιδευτριών, σχετιζόταν με τη μετακίνηση ασθενών. Οι «Αρχές Μετακίνησης Ασθενών», αφορούν σε ένα πρακτικό μάθημα του Β' εξαμήνου, το οποίο βασίζεται στην ασφαλή αλλαγή της θέσης ενός ασθενή, τόσο από τους ίδιους τους σπουδαστές όσο και από το οικείο περιβάλλον του (Οδηγός Σπουδών, σελ.29). Στους λόγους για τους οποίους επιλέχθηκε το συγκεκριμένο μάθημα, συγκαταλέγονται μεταξύ άλλων το γεγονός ότι η εξάσκηση στη μετακίνηση είναι απαραίτητη για τη διατήρηση των δεξιοτήτων των σπουδαστών, καθώς επίσης, ότι η μεγάλη ποικιλία στην ύλη, προσφέρει στους καταρτιζόμενους και ένα μεγάλο εύρος επιλογών εφαρμογής.

Για την πραγματοποίηση του συγκεκριμένου project, αρχικά, εξηγήθηκαν αναλυτικά οι στόχοι της συγκεκριμένης δράσης. Στη συνέχεια, οι καταρτιζόμενοι χωρίστηκαν σε 6 ομάδες των 4 ατόμων και επέλεξαν μια τεχνική μετακίνησης ασθενή ανά ομάδα, πάνω στην οποία εξασκήθηκαν στην εφαρμογή της. Το κάθε μέλος είχε συγκεκριμένους, διακριτούς ρόλους και το κάθε σενάριο δομήθηκε αποκλειστικά από την εκάστοτε ομάδα, ενώ στο τέλος της ακαδημαϊκής χρονιάς, η συνολική εργασία των παιδιών, παρουσιάστηκε στην ετήσια εκδήλωση του Δ.Ι.Ε.Κ. Τρικάλων. Η διάρκεια, συνολικά, του project ήταν 2 μήνες (τόσο για την προετοιμασία όσο και για την τελική εκτέλεσή του), ενώ η συνολική αξιολόγηση της διαδικασίας έγινε με τη βοήθεια ερωτηματολογίου, μετά το πέρας της ολοκλήρωσης της δράσης (Χάνου & Ευαγγελοπούλου, 2020:1309-1318).

Συνέντευξη από ειδικό

Η συγκεκριμένη τεχνική, επίσης πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο του μαθήματος της «πρακτικής εφαρμογής στην ειδικότητα». Λαμβάνοντας υπόψη πόσο σημαντικό είναι για έναν θεραπευτή να γνωρίζει πώς να κάνει τις σωστές ερωτήσεις στον ασθενή του αλλά και στους συνεργάτες του στο χώρο της υγείας (νοσηλεύτες, ιατρούς κτλ.), (College of Physiotherapists of Ontario, 2020), θεωρήθηκε πως η διαδικασία του να δομηθεί μια συνέντευξη εξ ολοκλήρου από τους σπουδαστές, θα τους βοηθούσε όχι μόνο να κατανοήσουν τη θεωρία πίσω από την οποία βρίσκεται η σύνταξη σωστών ερωτήσεων, αλλά επιπλέον, θα τους έδινε τη δυνατότητα να ενημερωθούν «εκ των έσω» σχετικά με μια ειδικότητα και τον ρόλο της μέσα στον τομέα της υγείας. Για την υλοποίηση της παρούσας δράσης, επιλέχθηκαν προς διευκόλυνση όλων, 4 ειδικοί από δύο Κέντρα Αποκατάστασης της ευρύτερης περιοχής, τα οποία επισκέπτονταν οι καταρτιζόμενοι στα πλαίσια άλλου μαθήματος.

Έτσι, ζητήθηκε από τους συμμετέχοντες να πάρουν συνέντευξη από μια φυσικοθεραπεύτρια, έναν φυσίατρο, μια νοσηλεύτρια και ένα ειδικό πεισινάνας/Υδροθεραπευτή. Οι καταρτιζόμενοι χωρίστηκαν σε 4 ομάδες των 6 ατόμων και κάθε ομάδα ανέλαβε να βρει πληροφορίες για μια από τις τέσσερις ειδικότητες, να συλλέξει δεδομένα και προβληματισμούς σχετικά με τη λειτουργία των Κέντρων και τη χρήση των εν λόγω ειδικοτήτων μέσα σε αυτά και τέλος, ανέλαβε να συντάξει μια δομημένη συνέντευξη, προκειμένου να ενημερωθεί σχετικά με τον ρόλο της κάθε ειδικότητας στην αποκατάσταση του ασθενή. Οι συνεντεύξεις μαγνητοφωνήθηκαν, μετά από συναίνεση των ειδικών, και ζητήθηκε από τους μαθητές να γράψουν μια έκθεση, κατά την οποία θα ανέφεραν τη συνέντευξη και θα έκαναν και μια αποτίμηση της διαδικασίας. Στη συγκεκριμένη δράση, έγινε ποιοτική ανάλυση των δεδομένων, κάνοντας χρήση των πληροφοριών που παρείχαν οι σπουδαστές στην έκθεσή τους. Η διάρκεια της δράσης ήταν 2 μήνες και περιλάμβανε τόσο την έρευνα στο διαδίκτυο όσο και τη σύνταξη των συνεντεύξεων και την τελική έκθεση της δράσης.

Εργαλεία μέτρησης

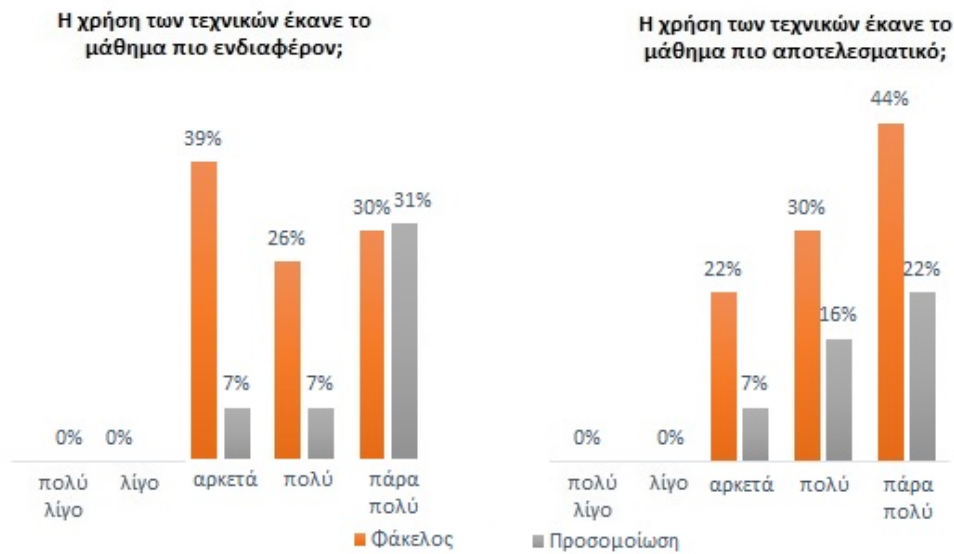
Για την αξιολόγηση των παραπάνω διαδικασιών, με εξαίρεση τη συνέντευξη, χρησιμοποιήθηκε ερωτηματολόγιο, το οποίο περιλάμβανε 20 ερωτήσεις κλειστού τύπου και 2 ερωτήσεις ανοικτού τύπου. Για τις ερωτήσεις κλειστού τύπου χρησιμοποιήθηκε η πενταπλή κλίμακα τύπου Likert (Ζαφειρόπουλος, 2017:112), παρέχοντας την επιλογή στον συμμετέχοντα να διαλέξει μια απάντηση από το 1, που είχε τη σημασία του «πολύ λίγο» έως το 5, που είχε την έννοια του «πάρα πολύ». Οι ερωτήσεις ανοικτού τύπου, προστέθηκαν ώστε να δώσουν την ευκαιρία στους καταρτιζόμενους να αναφέρουν τις προσωπικές τους εμπειρίες σχετικά με τη διαδικασία συνολικά, μειώνοντας έτσι, την πιθανότητα να επηρεαστούν οι απαντήσεις των συμμετεχόντων από τις απόψεις και τις αντιλήψεις του κατασκευαστή του ερωτηματολογίου (Sim & Wright, 2000:55).

Οι κοινές κατηγορίες του ερωτηματολογίου περιλάμβαναν στοιχεία (items) σχετικά με: α. την αξιολόγηση των γνώσεων που αποκόμισαν από τη διαδικασία οι ίδιοι, β. τη συνεργασία της ομάδας και γ. τη βοήθεια και την καθοδήγηση που έλαβαν από τις εκπαιδευτές τους, ενώ οι δύο τελευταίες ερωτήσεις τους ζητούσαν να αναφέρουν 2 σημεία που τους άρεσαν περισσότερο από την όλη διαδικασία και 2 στοιχεία που θα ήθελαν να αλλάξουν. Το ερωτηματολόγιο συμπληρώθηκε μετά από συναίνεση όλων των καταρτιζόμενων, ενημερώνοντας τους σχετικά με τη χρήση των αποτελεσμάτων σε πιθανά μελλοντικά άρθρα και συνέδρια. Η ανάλυση των δεδομένων έγινε με το στατιστικό πακέτο SPSS 10.0, όπου αυτό ήταν εφικτό.

Αποτελέσματα

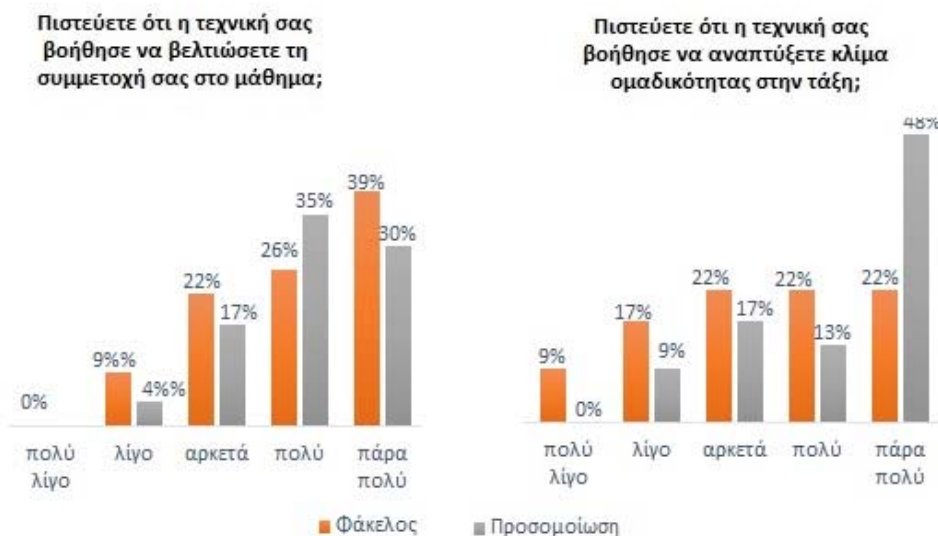
Προκειμένου να μπορούν να γίνουν συγκρίσεις, τα αποτελέσματα ομαδοποιήθηκαν σε ό,τι αφορά: α. στην επίδραση των τεχνικών στην διδασκαλία του εκάστοτε μαθήματος αξιολόγηση των εκπαιδευτριών, β. στην επίδραση των τεχνικών στη γενικότερη συνεργασία μέσα στην ομάδα και γ. στην αξιολόγηση των εκπαιδευτριών. Επιπλέον, στα αποτελέσματα περιλαμβάνονται μόνο οι κοινές ερωτήσεις, ώστε να είναι πιο εύκολη η παράθεση και ο σχολιασμός τους. Τέλος, σε ό,τι αφορά στην τεχνική της συνέντευξης, παρουσιάζονται κατά ποιοτικό τρόπο οι θέσεις των σπουδαστών, σχετικά με συγκεκριμένες ερωτήσεις, όπως φαίνεται στην ενότητα της συζήτησης.

Αναφορικά με τη σχέση που είχε τόσο η χρήση του φακέλου όσο και της τεχνικής της προσομοίωσης με τη διδασκαλία του μαθήματος, το μεγαλύτερο ποσοστό των καταρτιζόμενων είχε θετική άποψη. Συγκεκριμένα, το 39% των καταρτιζόμενων υποστήριξε ότι η χρήση του φακέλου βοήθησε ώστε το μάθημα να γίνει «αρκετά», 26% «πολύ» και 30% «πάρα πολύ» πιο ενδιαφέρον. Θετική ήταν και η απόκρισή τους σχετικά με την αποτελεσματικότητα του φακέλου, με την πλειοψηφία των ερωτηθέντων να θεωρεί ότι το μάθημα ήταν «αρκετά» (22%), «πολύ» (30%) και «πάρα πολύ» (44%) αποτελεσματικό (Σχήμα 1).

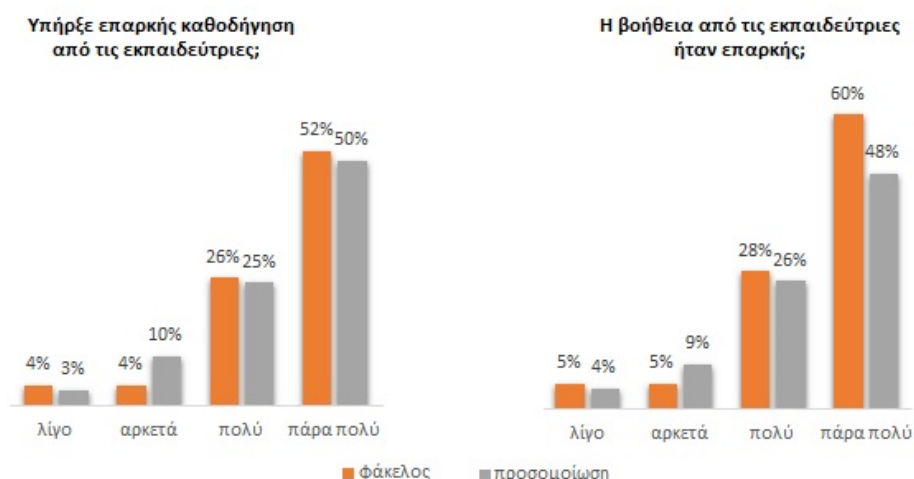
Σχήμα 1. Η άποψη των καταρτιζόμενων σχετικά με την επίδραση των τεχνικών της προσομοίωσης και του φακέλου στη διδασκαλία.

Παράλληλα, σύμφωνα με την άποψη των καταρτιζόμενων, το κλίμα ομαδικότητας και η συμμετοχή τους στην τάξη βελτιώθηκε με τη χρήση αμφότερων των τεχνικών. Πιο συγκεκριμένα, η πλειοψηφία δήλωσε ότι η εφαρμογή της τεχνικής του φακέλου βελτίωσε «αρκετά» (22%), «πολύ» (26%) ή «πάρα πολύ» (39%) τη συμμετοχή τους στο μάθημα ενώ κατά παρόμοιο τρόπο ανέπτυξε κλίμα ομαδικότητας (22%, για κάθε επιλογή, αντίστοιχα), ενώ μόνο ένα μικρό ποσοστό της τάξης του 17% και 9% θεώρησε ότι βοήθησε «λίγο» ή «πολύ λίγο», αντίστοιχα. Σε ό,τι αφορά στην τεχνική της προσομοίωσης, τα αποτελέσματα ήταν επίσης θετικά, με τα ποσοστά να κυμαίνονται στο 35% αναφορικά με την βελτίωση κατά «πολύ» της συμμετοχής στην τάξη και στο 48% σχετικά με τη δημιουργία κλίματος ομαδικότητας κατά «πάρα πολύ». Το ποσοστό που θεώρησε ότι δεν υπήρξε ιδιαίτερη διαφορά, ήταν επίσης μικρό (4-9%) (Σχήμα 2).

Σχήμα 2. Η άποψη των καταρτιζόμενων σχετικά με την επίδραση των τεχνικών της προσομοίωσης και του φακέλου στη γενικότερη συνεργασία στην τάξη.

Τέλος, οι καταρτιζόμενοι σημείωσαν ότι η συμβολή των εκπαιδευτριών στη διαδικασία της προσομοίωσης υπήρξε «πολύ» ως «πάρα πολύ» επαρκής και βοηθητική από τις ίδιες. Συγκεκριμένα, η πλειοψηφία των ερωτηθέντων ανέφερε ότι τόσο η καθοδήγηση όσο και η βοήθεια και για τις δύο τεχνικές ήταν «πάρα πολύ» επαρκής (52% και 60% για την τεχνική του φακέλου και 50% και 48% για την τεχνική της προσομοίωσης), ενώ υπήρξε και ένα μικρό ποσοστό που θεώρησε ότι η βοήθεια και η καθοδήγηση ήταν «λίγη» (3-5% και για τις δύο τεχνικές), (Σχήμα 3).

Σχήμα 3. Αξιολόγηση των εκπαιδευτριών από τους καταρτιζόμενους.

Σε ό,τι αφορά στην τεχνική της συνέντευξης από ειδικό, από τις εκθέσεις των καταρτιζόμενων, προέκυψαν 3 βασικά θέματα, τα οποία συμπίπτουν με αυτά των δύο προηγούμενων τεχνικών, δηλ. α. τις απόψεις των καταρτιζόμενων σε σχέση με τη γνώση που αποκόμισαν από τη διαδικασία, β. τις εμπειρίες ως προς τη συνεργασία στην τάξη και γ. την αξιολόγηση των εκπαιδευτριών. Λόγω της φύσης των αποτελεσμάτων (ποιοτική ανάλυση), η συζήτηση των αποτελεσμάτων της εν λόγω τεχνικής θα γίνουν στην επόμενη ενότητα ως προσθήκες στις άλλες δυο τεχνικές, σε μια προσπάθεια ενίσχυσης των αποτελεσμάτων, μέσα από πραγματικά σχόλια των σπουδαστών.

Συζήτηση

Η ενεργητική συμμετοχή των μαθητών καθώς και η διατήρηση και ενίσχυση του ενδιαφέροντός τους καθ' όλη τη διάρκεια της εκπαιδευτικής διαδικασίας, αποτελεί την καθημερινή αγωνία του εκπαιδευτικού (Χάνου & Ευαγγελοπούλου, 2020:1315). Έχοντας ως γνώμονα τις παραπάνω ανάγκες και θέτοντας επί τάπητος τις γνώσεις τους ως εκπαιδευτριες ενηλίκων, οι συγγραφείς της παρούσας εργασίας επέλεξαν μια σειρά από ενεργές συμμετοχικές τεχνικές, προκειμένου να βοηθήσουν τους καταρτιζόμενους Β. Φυσικοθεραπείας του Δ.Ι.Ε.Κ. Τρικάλων να θυμηθούν ή/και να εμβαθύνουν τις γνώσεις τους. Έτσι, πήγαν ένα βήμα πιο πέρα από αυτό που προτείνουν οι Τσιμπουκλή και Fillips??, δηλ. την εξάσκηση σε ένα ήρεμο και με χαμηλό ρίσκο περιβάλλον (2010), μπαίνοντας στον ρόλο του ηθοποιού και του δημοσιογράφου, για τις ανάγκες της εφαρμογής των εκάστοτε τεχνικών.

Η αξία της χρήσης των βιωματικών τεχνικών εγκωμιάζεται από τη βιβλιογραφία (Ζηλιασκοπούλου, 2020; Αγγελόπουλος, 2012). Πράγματι, όπως αναφέρουν οι Μπαλωμένος κ.ά. (2020:1287), η χρήση των εν λόγω τεχνικών στην εκπαίδευση ενηλίκων και δη στα Δ.Ι.Ε.Κ. της χώρας είναι πλέον γεγονός (Χάνου, 2019; Χάνου & Ευαγγελοπούλου, 2020), γεγονός που

αποδεικνύει περίτρανα όχι μόνο τη χρησιμότητά τους αλλά και την εμπλοκή όλο και περισσότερων εκπαιδευτικών στη χρήση των παραπάνω απαιτητικών τεχνικών.

Από την παρουσίαση των αποτελεσμάτων, φαίνεται ότι και οι τρεις τεχνικές που χρησιμοποιήθηκαν στα διάφορα μαθήματα έτυχαν πολύ καλής αποδοχής από τους καταρτιζόμενους. Σύμφωνα με την άποψη των ερωτηθέντων, κατά πλειοψηφία, η χρήση των τεχνικών της προσομοίωσης, του φακέλου και της συνέντευξης τους βοήθησαν να παρακολουθήσουν ένα πιο ενδιαφέρον και αποτελεσματικό μάθημα. Μάλιστα, όπως αναφέρει χαρακτηριστικά ένας καταρτιζόμενος αναφορικά με την τεχνική της συνέντευξης: «*Η διαδικασία στην οποία κληθήκαμε ήταν πιο ενδιαφέρουσα και αποτελεσματική ως προς τη μετάδοση γνώσεων προς εμάς...καθώς δεν υπήρξε μόνο θεωρία αλλά και πράξη*», ενώ όπως συμπληρώνει άλλος καταρτιζόμενος: «*[πήραμε γνώση που δεν θα αποκομίζαμε μέσα από την τυπική διδασκαλία] διότι από τη στιγμή που πήραμε συνέντευξη από επαγγελματίες θεραπευτές, οι γνώσεις που πήραμε εμπλουτίσανε τις ήδη υπάρχουσες [...] οι θεραπευτές σου μεταφέρουν εμπειρίες από τη δουλειά τους που είναι αδύνατο να υπάρχουν στη θεωρία του μαθήματος*».

Είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρον πώς μπορούν να διαφοροποιηθούν οι προσδοκίες κάποιου μετά από τη συμμετοχή του σε μια ενεργητική δράση, όπως φαίνεται ξεκάθαρα από τα λεγόμενα ενός καταρτιζόμενου: «*Η αλήθεια είναι πως σαν πρώτη σκέψη η ιδέα της συνέντευξης μου φαινόταν κάτι εντελώς ανούσιο. [...] Ύστερα από αυτή όμως δεν είχα το ίδιο σκεπτικό. [...] ο υπεύθυνος υδροθεραπείας ίσα-ίσα ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΕ και ΕΜΠΛΟΥΤΙΣΕ τη γνώση μας*». Όλα τα παραπάνω αποτελούν δείκτη της επιτυχίας της εφαρμογής των προαναφερθεισών τεχνικών, αφού τόσο ποιοτικά (συνέντευξη) όσο και ποσοτικά (φάκελος, προσομοίωση), φαίνεται ότι εκπληρώνουν τους βασικούς στόχους τους, που είναι η δραστηριοποίηση των μαθητών και η ενεργοποίησή τους κατά τη διαδικασία της μάθησης (Βαρσαμίδου, 2014).

Στις παραμέτρους που αξιολογήθηκαν σε σχέση με την εφαρμογή των τεχνικών της προσομοίωσης και του φακέλου, συγκαταλέγονται και η βελτίωση της συμμετοχής των σπουδαστών στο μάθημα αλλά και η καλλιέργεια κλίματος ομαδικότητας μέσα σε αυτήν. Πράγματι, στο μεγαλύτερο μέρος τους, οι ερωτηθέντες θεώρησαν «αρκετή» ως «πάρα πολύ» τη βελτίωση της συμμετοχής τους αλλά και την ομαδικότητα. Όπως αναφέρει χαρακτηριστικά και ένας από τους ερωτηθέντες: «*το μάθημα μέσω αυτής της διαδικασίας, απέκτησε ζωή-ψυχή, καθώς έδωσε τη δυνατότητα στους φοιτητές να δημιουργήσουν τις ερωτήσεις της αρεσκείας τους και να τις διατυπώσουν στους εκπαιδευτές*», θέλοντας να επισημάνει το συνεργατικό κλίμα που επικρατούσε καθ' όλη τη διάρκεια της προετοιμασίας και της εκτέλεσης της συνέντευξης, ενώ «*το πνεύμα ομαδικότητας μεταξύ εκπαιδευτών και φοιτητών*» αποτέλεσε κατά τη γνώμη κάποιων και την κινητήρια δύναμη για την επιτυχή ολοκλήρωση της δράσης. Όπως αναφέρει μια καταρτιζόμενη χαρακτηριστικά: «*ήταν μια πολύ ωραία διαδικασία, η οποία μας έκανε να συνεργαστούμε με τους συμμαθητές μας για έναν κοινό σκοπό*». Το γεγονός ότι οι σπουδαστές μπαίνουν στη διαδικασία να βρουν μόνοι τους τη γνώση επιβεβαιώνει την εκπλήρωση των σκοπών των βιωματικών τεχνικών, δηλαδή της καλλιέργειας της κριτικής σκέψης και της επικοινωνιακής μάθησης (Κελγιαννάκη, 2015: 31).

Βέβαια, το γεγονός ότι υπάρχουν σπουδαστές που ζητάνε «*καλύτερη ανταπόκριση από τους μαθητές*» σε μελλοντικές δράσεις (δηλαδή μεγαλύτερου βαθμού δέσμευση από τους ίδιους τους συμμετέχοντες) ή «*όμοια αντιμετώπιση προς όλους [από την πλευρά των εκπαιδευτριών]*» υποδηλώνει ότι υπήρξαν δυσαρέσκεις και επιβεβαιώνει το γεγονός ότι οι ανάγκες των ενήλικων είναι εξατομικευμένες και είναι ιδιαίτερα δύσκολο για τον εκπαιδευτικό να τις εκπληρώσει ατομικά για τον καθένα χωριστά (Κοντάκος & Γκόβαρης, 2006).

Ο καθοδηγητικός, εμπυχωτικός και διευκολυντικός ρόλος που χρειάζεται να έχει ένας εκπαιδευτικός κατά την εφαρμογή βιωματικών τεχνικών (Φιλίππου & Καραντάνα, 2010:44),

φαίνεται πως εκπληρώθηκε και για τις τρεις τεχνικές, αφού τα ποσοστά καθοδήγησης και βοήθειας κρίθηκαν πολύ υψηλά από τους καταρτιζόμενους, άνω το 48% για «πάρα πολύ» και άνω του 25% για «πολύ». Αυτό σημαίνει ότι πάνω από το 70% των συμμετεχόντων είχαν μια θετική εντύπωση σχετικά με την αξιολόγηση των εκπαιδευτριών τους. Αυτή η παρατήρηση έρχεται να συμπληρωθεί και από την άποψη μερικών καταρτιζόμενων οι οποίοι ανέφεραν σχετικά με την τεχνική της συνέντευξης ότι: «βοήθησε πάρα πολύ η ευχάριστη διάθεση των εκπαιδευτικών και η επιμονή τους». Μάλιστα, το γεγονός πως οι καταρτιζόμενοι συνέλεξαν μόνοι τους το απαραίτητο υλικό για τις εργασίες τους, τούς γέμισε με αυτοπεποίθηση ότι μπορούν να «στηρίζονται στους εαυτούς τους και όχι στις εκπαιδευτριες», αποκτώντας, κατ' αυτόν τον τρόπο, σύμφωνα με τον Slavin (2007) αυτογνωσία και αυτοαντίληψη.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η παραπάνω θετική ανταπόκριση των καταρτιζόμενων ενισχύεται από το γεγονός ότι υπήρξε πολύ μικρό ποσοστό ατόμων που παρατήρησαν «πολύ λίγη» ή «λίγη» διαφορά στις παραμέτρους που αξιολογήθηκαν. Αυτή η επιτυχία ενισχύεται περαιτέρω αν λάβει κανείς υπόψη ότι στην ανοικτή ερώτηση «Περιγράψτε 2 στοιχεία που θεωρείτε ότι χρειάζονται βελτίωση από την εμπειρία που βιώσατε», όλες οι απαντήσεις περιορίζονταν σε τεχνικά και υλικοτεχνικά ζητήματα, όπως για παράδειγμα στον ελλιπή εξοπλισμό του τμήματος ή στον περιορισμένο χρόνο εφαρμογής της δράσης.

Επίσης, κάνοντας μια γενικότερη σύγκριση, μπορούμε να δούμε ότι σε κάποιες παραμέτρους υπερισχύει η μια τεχνική και σε άλλες η άλλη. Συγκεκριμένα, τα ποσοστά φαίνονται υψηλότερα όταν συγκρίνουμε τον φάκελο με την προσομοίωση σε ό,τι αφορά στο κομμάτι το γνωστικό, ενώ το αντίθετο συμβαίνει στην περίπτωση της συνεργασίας, όπου υπερισχύει η προσομοίωση του φακέλου. Ενδεχομένως, λοιπόν, ο φάκελος να μην προάγει τόσο τη συνεργασία, αφού η συλλογή των πληροφοριών γίνεται σε ατομικό επίπεδο, και αντίστοιχα, η προσομοίωση να μην προσδίδει τόσο μεγάλο όγκο γνώσεων όσο ένας φάκελος. Παρόλο που δεν μπορούν να γίνουν γενικεύσεις, εντούτοις θα μπορούσε να ειπωθεί ότι, ενδεχομένως υπάρχουν βιωματικές τεχνικές με καλύτερα αποτελέσματα από άλλες (Χάνου & Ευαγγελοπούλου, 2020:1316). Αυτό σημαίνει ότι θα πρέπει να επιλέγονται προσεκτικά από τον εκπαιδευτικό, ανάλογα με το σκοπό που θέτει κάθε φορά. Σίγουρα απαιτείται περισσότερη έρευνα σε ό,τι αφορά στην επίδραση διαφορετικών τεχνικών στην εκπαιδευτική πρακτική, ώστε να υπάρξουν πιο ασφαλή συμπεράσματα.

Συμπεράσματα

Η γενική εντύπωση των σπουδαστών ήταν θετική, όπως προέκυψε απ' όλες τις παραμέτρους που αξιολογήθηκαν. Η παρούσα έρευνα φαίνεται να είναι η μοναδική, απ' όσο γνωρίζουν οι συγγραφείς, που συγκρίνει διαφορετικές βιωματικές τεχνικές σε ίδιο δείγμα ατόμων καταρτιζόμενων. Είναι εμφανές ότι απαιτείται περαιτέρω έρευνα, προκειμένου να διασταυρωθούν τα ευεργετικά οφέλη που αποκομίζουν οι εμπλεκόμενοι από τις ενεργητικές τεχνικές μάθησης, τόσο σε ό,τι αφορά σε γνώση, όσο και σε δεξιότητες συνεργασίας. Έτσι, θα ήταν ενδιαφέρον να μελετηθούν και άλλες βιωματικές τεχνικές στον τομέα της Φυσικοθεραπείας, όπως για παράδειγμα η αξία του παιχνιδιού, και να γίνει σύγκριση και αξιολόγησή τους από τους εκπαιδευόμενους ως προς την προσφορά τους τόσο στην ενεργητική μάθηση, όσο και στην εκπαιδευτική διαδικασία, γενικότερα.

Αναφορές

College of Physiotherapists of Ontario (2020). The go-to clinical skills-communications. Προσπέλαση στις 17/04/2020 από <https://www.collegept.org/rules-and-resources/communication-skills>

Merizow, J. (1997). *Transformative Learning: Theory to Practice*. στο Cranton, P. (επιμ.) *Transformative Learning in Action: Insights from Practice*. New Directions for Adult and Continuing Education, 74, σελ. 5-12. San Francisco: Jossey-Bass.

Sim, J. & Wright, C. (2000). *Research in Health Care*. United Kingdom: Nelson Thornes Ltd, p.55.

Paulson, F.L., Paulson, P.R., & Meyer, C.A. (1991). *What makes a portfolio a portfolio?* Educational Leadership.

Slavin, R. (2007). *Εκπαιδευτική Ψυχολογία*. Αθήνα: Μεταίχμιο

Wiggins, G. P. (1998a). *A true test: Toward More Authentic and Equitable Assessment*, part 2, Phi Delta Kappan.

Αγγελόπουλος, Δ. (2012). *Χρήση βιωματικών τεχνικών, οφέλη και εμπόδια: απόψεις εκπαιδευτικών επαγγελματικής εκπαίδευσης*. Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο. Σχολή ανθρωπιστικών σπουδών. Μεταπτυχιακή έρευνα. Υπεύθυνος: Ραβάνης, Κ.

Βαρσαμίδου, Α. (2014). *Αυθεντική Αξιολόγηση*. GallikaNet. Προσπέλαση στις 19/04/2020 από <http://gallika.net/article587.html>

Γαβρίλη, Α. Α. (2012). *Ο κόσμος των ΙΕΚ*. Lifo. Προσπέλαση στις 07/04/2020 από <https://www.lifo.gr/mag/features/3398>

Εφημερίδα της Κυβέρνησης της Ελληνικής Δημοκρατίας (2014) *Κανονισμός λειτουργίας Ινστιτούτων Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΙΕΚ) που υπάγονται στη Γενική Γραμματεία Δια Βίου Μάθησης*. Αρ. Φύλλου 1807, σελ. 22951.

Ζηλιασκοπούλου, Δ. (2020). *Η εφαρμογή εκπαιδευτικών τεχνικών και βιωματικών ασκήσεων σε ενδοσχολικό σεμινάριο*. Εκπαίδευση Αλλοδαπών & Παλιννοστούντων μαθητών. Προσπέλαση στις 21/4/20 από

http://www.diapolis.auth.gr/epimorfotiko_uliko/index.php/2014-09-05-15-40-12/2014-09-05-16-28-22/96-odigos-ziliask?showall=1

Ζαφειρόπουλος, Κ. (2017). *Εισαγωγή στη στατιστική και τις πιθανότητες*. 2^η έκδοση. Κεφ.5, σελ.92-119. Αθήνα: Κριτική.

Κατσουράκη, Σ., Νιανιούρης, Α. (2018). *Εναλλακτικές μορφές αξιολόγησης και η εφαρμογή τους στην ανομοιογενή τάξη*. Προσπέλαση στις 15/04/2020 από <http://blogs.sch.gr/anianiouris/files/2009/02/enallaktikes-morfes-aksiologhshs.pdf>

Κελγιαννάκη, Δ. (2015). *Αξιολόγηση μαθητή με βάση το φάκελο υλικού: απόψεις εκπαιδευτικών Α/βάθμιας εκπαίδευσης*. Διπλωματική Εργασία. Ρόδος: Πανεπιστήμιο Αιγαίου, ΣΑΕ, Τμήμα Επιστημών της Προσχολικής Αγωγής και του Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού.

Κόκκος, Α. (2005). *Μεθοδολογία Εκπαίδευσης Ενηλίκων. Θεωρητικό πλαίσιο και προϋποθέσεις μάθησης*. Πάτρα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο. Στο: ΕΟΠΠΕΠ (2014). *Τράπεζα Θεμάτων, Πιστοποίηση Εκπαιδευτικής Επάρκειας Εκπαιδευτών Ενηλίκων της Μη Τυπικής Εκπαίδευσης*. https://www.eorpep.gr/images/TP_2014_FINAL.pdf

Κοντάκος, Α. & Γκόβαρης, Χ. (2006). *Εκπαίδευση Ενηλίκων. 4. Κατάρτιση στελεχών και επιμορφωτών ενηλίκων: Μια συγκριτική μελέτη για την επαγγελματοποίηση του πεδίου*. Αθήνα: Υπουργείο εθνικής παιδείας και θρησκευμάτων. Γενική Γραμματεία Εκπαίδευσης Ενηλίκων. Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων. Προσπέλαση στις 21/04/2020 από <http://repository.edulll.gr/edulll/retrieve/2530/780.pdf>

Κουλουμπαρίτση, Α., Ματσαγγούρας, Η. (2005). *Ο φάκελος εργασιών του μαθητή: η Αυθεντική Αξιολόγηση στη Διαθεματική Διδασκαλία*. Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων, 97.

Λούτου, Σ., Μ. (2016). *Αναλυτική ροή εργασιών για τη βελτίωση των διαδικασιών μάθησης στην εκπαίδευση των εκπαιδευτικών σε σύγχρονες μεθόδους αξιολόγησης*. Διπλωματική εργασία. Σελ. 14. Προσπέλαση στις 20/08/2018 από

http://dione.lib.unipi.gr/xmlui/bitstream/handle/unipi/10055/Loutou_Smaragdi%20Chyr%20santhi.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Μπαλωμένος, Θ., Παναγιώτου, Δ., Ποταμούσης, Ι., Γκιζλής, Β., Λέκκα, Φ., Μπακογιάννη, Ε., Μπελής, Ε., Παππά, Γ. & Φώτου, Β. (2020). *Η διάχυση των δράσεων του ΙΕΚ Καρδίτσας και η σύνδεσή τους με τη χρήση ενεργητικών συμμετοχικών εκπαιδευτικών τεχνικών στη σύγχρονη εκπαίδευση ενηλίκων*. Στο ΕΕΠΕΚ (επιμ.) *Πρακτικά 5^{ου} Διεθνούς Συνεδρίου για την*

Πρωώθησης της Εκπαιδευτικής Καινοτομίας, Τόμος Α, 11-13 Οκτωβρίου 2019, 1286-1293. Λάρισα.

Ντούμος, Μ. (2019). Σχεδιασμός διδακτικής ενότητας. Η εκπαιδευτική τεχνική της εισήγησης. Ενεργητικές εκπαιδευτικές τεχνικές. Πρακτική Άσκηση. Σημειώσεις διαδουκτιακού εκπαιδευτικού σεμιναρίου εκπαίδευσης ενηλίκων με τίτλο «Εισαγωγή στην Εκπαίδευση Ενηλίκων» - 6η εβδομάδα.

Οδηγός Σπουδών (2017). *Ειδικότητα: Β. Φυσικοθεραπείας*. Γενική Γραμματεία Δια βίου μάθησης και Νέας Γενιάς. Κωδ. 27-00-01-1.

Τσιμπουκλή, Α. και Φίλιπς, Ν. (2010). *Εκπαίδευση εκπαιδευτών ενηλίκων: πρόγραμμα εκπαίδευσης από απόσταση διάρκειας 100 ωρών*. Αθήνα: Υπουργείο Εθνικής Παιδείας, Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων & ΙΔΕΚΕ.

Φιλίππου, Δ. & Καραντάνα, Π. (2010). *Ιστορίες για να ονειρεύεσαι, παιχνίδια για να μεγαλώνεις...* Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη.

Χάνου, Κ. & Ευαγγελοπούλου, Α. (2020). *Η εφαρμογή της τεχνικής «Προσομοίωση» στην εκπαίδευση ενηλίκων: Οι απόψεις καταρτιζόμενων Δ.Ι.Ε.Κ. Στο ΕΕΠΕΚ (επιμ.) Πρακτικά 5^{ου} Διεθνούς Συνεδρίου για την Προώθησης της Εκπαιδευτικής Καινοτομίας, Τόμος Α, 11-13 Οκτωβρίου 2019, 1309-1323. Λάρισα.*

Χάνου, Κ. (2019). *Αξιολόγηση βάσει φακέλου: οι απόψεις καταρτιζόμενων Δ.Ι.Ε.Κ. Στο ΕΕΠΕΚ (επιμ.) Πρακτικά 4^{ου} Διεθνούς Συνεδρίου για την Προώθησης της Εκπαιδευτικής Καινοτομίας, Τόμος Α, 12-14 Οκτωβρίου 2018, 1112-1123. Λάρισα.*